

Սոնա Մարգարյան

*ՀՀ գլխավոր դատախազության ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեում
մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության
վարչության դատախազ,
Երևանի պետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի
քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ*

ԿԱՇԱՌՔ ՏԱԼՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՇԱՌՔԻ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌԵԼԻՈՒԹՅԱՆԸ, ԴՐԱՆՑ ՏԱՐԱՆՋԱՏՄԱՆԸ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ¹

Համառոտագիր

Հոդվածը վերաբերում է ՀՀ նախկին և գործող քրեական օրենսգրքերի այն հոդվածների վերլուծությանը, որոնք քրեական պատասխանատվություն են նախատեսում կաշառք տալու օժանդակության, ինչպես նաև կաշառքի միջնորդության համար: Հոդվածում, մասնավորապես, վերլուծության են ենթարկվել նշված հանցատեսակների օբյեկտը, սուբյեկտը, օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ կողմերը, ուսումնասիրվել են նշված հանցատեսակների կիրառման առնչությամբ առկա հակասական մոտեցումները: ՀՀ նոր քրեական օրենսգիրքը սահմանում է օժանդակության՝ որպես հանցակցության տեսակի դրսևորման նոր եղանակներ, ինչպես նաև կաշառքի միջնորդության հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի դրսևորման՝ նոր երկրնտրելի գործողությունների տեսակներ, սակայն ներկայումս նոր օրենսդրության՝ կարճ ժամանակահատվածում կիրառման ոչ այնքան հարուստ պրակտիկ փորձի պայմաններում նշված նորմերի կիրառման, կաշառքի միջնորդության և կաշառք տալու օժանդակության հանցակազմերի տարանջատման հարցում առկա են բազմաթիվ տարակարծություններ, որոնք հեղանակի կողմից վեր են հանվել և հետազոտվել, ինչի արդյունքում հեղինակը հանդես է եկել համապատասխան առաջարկություններով:

Հիմնաբառեր- կաշառք տալը, խոստանալը, առաջարկելը կամ տրամադրելը, կաշառք տալու օժանդակություն, կաշառքի միջնորդություն, համաձայնության գալուն նպաստելը, կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան պաշտոնատար անձին, նրա մատնանշած անձին փոխանցելու նախաձեռնություն դրսևորելը, կաշառքը փոխանցելու խոստում տալը, փոխանցելը, կաշառք տվողի և ստացողի միջև առկա համաձայնության իրականացմանն այլ կերպ նպաստելը:

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 13.05.2025թ., գրախոսվել է 10.06.2025թ.:

Ներածություն

Կաշառք տալուն օժանդակելու, ինչպես նաև կաշառքի միջնորդության հանցակազմերի ուսումնասիրությունը և վերլուծությունը էական նշանակություն ունի դրանց միատեսակ կիրառելիության համար՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իրավակիրառ պրակտիկայում բազմաթիվ են խնդրահարույց իրավիճակները՝ պայմանավորված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածով (կաշառքի միջնորդությունը) և ՀՀ քրեական օրենսգրքի 46-436-րդ հոդվածներով (պաշտոնատար անձին կաշառք տալուն օժանդակելը) նախատեսված հանցագործությունների տարանջատման, նման հանցանք կատարած անձանց արարքների ճշգրիտ որակման հարցում օրենսդրական ոչ միանշանակ կարգավորումներով և ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի վիճելի ձևակերպումներով:

Մասնավորապես, եթե 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 313-րդ հոդվածը² սահմանում էր կաշառքի միջնորդության հանցակազմի առավել սահմանափակ թվով օբյեկտիվ կողմի գործողություններ, և դրա արդյունքում առավել դյուրին էր անձի արարքի որակման դեպքում կաշառքի միջնորդին կաշառք տալուն օժանդակող անձից տարանջատելը, ապա ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածը նշված հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի գործողությունների դրևորումները առավել ընդլայնել է, ինչը իրավակիրառ պրակտիկայում որոշակի բարդություններ է առաջ բերում՝ նշված հանցակազմը կաշառք տալու օժանդակությունից տարբերակելու հարցում:

Նշվածը պայմանավորված է ինչպես կաշառքի միջնորդության համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող նորմերում տեղ գտած խնդրահարույց ձևակերպումներով, այնպես էլ անձանց կողմից կատարված արարքը քննարկվող հանցակազմով որակելիս քրեական պատասխանատվություն նախատեսող այլ հանցատեսակից տարանջատելու շուրջ առաջ եկած իրավական վեճերով:

Նման պայմաններում, կարծում ենք, որ առանցքային նշանակություն ունի կաշառքի միջնորդության հանցակազմը մանրամասն վերլուծության ենթարկելը, դրանում նկարագրված երկրորդային գործողությունների առավել խորքային ուսումնասիրությունը, ինչի արդյունքում կաշառքի միջնորդության հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը համադրելով օժանդակության՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով ամրագրված երկրորդային դրևորումների հետ՝ կձևավորվի նշված արարքների տարբերակման և ճշգրիտ որակման համար յուրատիպ «ուղեցույց»:

Ուստի, գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է համապարփակ վերլուծության ենթարկել ՀՀ քրեական օրենսգրքի վերը նշված հոդվածներով նախատեսված խնդրահարույց կարգավորումները՝ համադրելով դրանք նաև այլ պետությունների օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի հետ, ինչի արդյունքում հնարավոր կլինի ապահովել նշված հանցատեսակների միատեսակ կիրառելիությունը և նշված հոդվածներով նախաձեռնված քրեական վարույթների շրջանակներում կանխել դրանց կիրառման արդյունքում առաջ եկող տարակարծությունները:

^{2 2} Տե՛ս, ՀՀ քրեական օրենսգիրք, 2003թ., <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=69646>:

1. Կաշառքի միջնորդության համար քրեական պատասխանատվություն սահմանող քրեաիրավական նորմերի համակարգային վերլուծություն.

Կաշառքի միջնորդության և կաշառք տալու օժանդակությանն ուղղված հանցավոր արարքների որակման հարցում առկա տարակարծությունները հաղթահարելու և նշված հանցատեսակների դիսպոզիցիայով նախատեսված արարքների տարանջատմանն առնչվող խնդրահարույց իրավիճակները կանխելու նպատակով, նախևառաջ, անհրաժեշտ է համակարգային վերլուծության ենթարկել կաշառքի միջնորդություն հանցատեսակը:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածը սահմանում է քրեական պատասխանատվություն կաշառքի միջնորդության համար: Մասնավորապես, նշված հոդվածի համաձայն՝

«1. Կաշառքի միջնորդությունը՝ կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության գալուն նպաստելը, կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան պաշտոնատար անձին կամ նրա մատնանշած անձին փոխանցելու նախաձեռնություն դրսևորելը կամ այն փոխանցելու խոստում տալը կամ փոխանցելը կամ կաշառք տվողի և ստացողի միջև առկա համաձայնության իրականացմանն այլ կերպ նպաստելը՝

պատժվում է տուգանքով՝ տասնապատիկից երեսնապատիկի չափով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է՝

1) իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով կամ

2) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ՝

պատժվում է տուգանքով՝ քսանապատիկից հիսնապատիկի չափով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ մեկից երեք տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ մեկից երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ երկուսից հինգ տարի ժամկետով:»:

Այսպես.

Նշվածի համատեքստում, նախևառաջ, հատկանշական է այն հանգամանքը, որ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 313-րդ հոդվածը ամրագրում էր կաշառքի միջնորդության առավել սահմանափակ ձևակերպումներ ներառող դիսպոզիցիա, այն է՝ կաշառք տվողի և կաշառք ստացողի միջև կաշառքի շուրջ համաձայնության գալուն կամ արդեն կայացած համաձայնության իրականացմանը նպաստելը: Հոդվածի նախկին խմբագրության պայմաններում ստացվում էր, որ կաշառքի միջնորդը երկու կողմերի միջև որպես բանազնաց, բանախոս կամ բանակցության միջնորդ էր հանդիսանում, նրա գործողությունները չէին բխում միայն մեկ կամ մյուս կողմի շահերից, այլ միաժամանակ երկուսի: Միջնորդի նպատակը հանցանքի բոլոր դերակատարների

կողմից հանցանքի կատարմանն աջակցելն էր:³ Մինչդեռ, հողվածի ներկայիս խմբագրության պայմաններում օրենսդիրը կաշառքի միջնորդին վերագրում է հանցանքին առավել բարձր աստիճանի ներգրավվածություն և մասնակցություն, ինչն էլ հանգեցնում է արարքի որակման շուրջ որոշակի խնդիրների:

Միաժամանակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածով ամրագրված հանցատեսակի՝ կաշառքի միջնորդության հանցակազմի անմիջական օբյեկտը հանրային ծառայության կոնկրետ օղակի նորմալ գործունեությունն է: Նշված օբյեկտի դեմ ուղղված այս հանցանքի արդյունքում հեղինակագրվում է հանրային ծառայությունը, հանրության մեջ ձևավորվում է բացասական վերաբերմունք հանրային ծառայության, հանրային ծառայողի նկատմամբ, անվստահություն է առաջանում օրենքի գերակայության, օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքների իրական լինելու նկատմամբ: Ի վերջո, արարքը կոռուպցիոն բնույթի է, որի դրսևորման արդյունքում առաջանում են մի շարք բացասական հետևանքներ:

Նշված հանցակազմի առարկան է հանդիսանում կաշառքը, այն է՝ գույք, ներառյալ դրամական միջոց, արժեթուղթ, վճարային այլ գործիք, գույքի նկատմամբ իրավունք, ծառայություն կամ որևէ այլ առավելություն:

Հողվածի դիսպոզիցիայի ուսումնասիրությունից ակնհայտ է, որ օրենսդիրն այս արարքը կատարելու համար չի նախատեսում հատուկ սուբյեկտի առկայության պարտադիր պահանջ, միաժամանակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված են հանցանքի ծանրացնող հանգամանքները, որոնց թվում է նաև արարքը իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով:

Բացի այդ, որպես արարքը ծանրացնող հանգամանք օրենսդիրը նախատեսել է նաև կաշառքի միջնորդությունը մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ կատարելը:

Քննարկվող հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշ է կաշառքի միջնորդի ուղղակի դիտավորության առկայությունը, այսինքն՝ կաշառքի երկու կողմերի միջև միջնորդական դերի կատարման նկատմամբ դիտավորության առկայությունը:

Հարկ է նշել նաև, որ կաշառքի միջնորդության հանցակազմը ձևական է, և համարվում է ավարտված կաշառքի միջնորդի կողմից հողվածի դիսպոզիցիայով նախատեսված երկրնորելի գործողություններից որևէ մեկի կամ մի քանիսի կատարման պահից՝ անկախ կաշառք տվողի և կաշառք ստացողի միջև համաձայնության իրագործման հանգամանքից⁴:

Ընդ որում, կաշառքի միջնորդությունը առկա է՝ անկախ այն հանգամանքից, թե երբ է կաշառքի միջնորդը կաշառքի առարկան փոխանցել կաշառք ստացողին՝

³ Տե՛ս, Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2012թ., էջ 854-856

⁴ Տե՛ս, Ռուսաստանի Դաշնության Գերագույն դատարանի պլենումի՝ «Կաշառքի և կոռուպցիոն բնույթի այլ հանցագործությունների առնչությամբ դատական պրակտիկայի» վերաբերյալ 2013 թվականի հուլիսի 9-ի թիվ 24 որոշման 13.2-րդ կետը:

վերջինիս կողմից հոգուտ կաշառք տվողի կամ նրա մատնանշած անձի համապատասխան գործողություններ (անգործություն) կատարելուց առաջ, թե հետո:⁵

Հետաքրքրական են նաև այն իրավիճակները, երբ կաշառքի միջնորդը չի կատարում իր ստանձնած դերը, այն է՝ օբյեկտիվ կողմի երկլնտրելի գործողությունը, քանի որ ի սկզբանե չի ունեցել հանցանքն ավարտին հասցնելու դիտավորություն, այսինքն՝ տեղի է ունեցել «կարծեցյալ միջնորդություն»:

Օրինակ, Ա-ն, կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության պայմաններում կաշառքի առարկան Բ-ին փոխանցելու նպատակով ստանում է Գ-ից, սակայն չի կատարում իր խոստումը, գումարը չի փոխանցում Բ-ին: Տվյալ իրավիճակում, կարծում ենք, որ առանցքային նշանակություն ունի «կաշառքի միջնորդ»-ի կողմից գումարը չփոխանցելու դիտավորության ծագման պահը: Եթե միջնորդը ի սկզբանե ունեցել է միջնորդական գործողությունները չկատարելու դիտավորություն, ապա վերջինիս արարքը ենթակա է որակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 440-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, այն է՝ կաշառքի միջնորդության պատրվակով գույք, ներառյալ դրամական միջոց, արժեթուղթ, վճարային այլ գործիք, գույքի նկատմամբ իրավունք, ծառայություն կամ որևէ այլ առավելություն ստանալը, իսկ կաշառք տվողի արարքը՝ հանցափորձ:

Անդրադառնալով քննարկվող հանցակազմի օբյեկտիվ կողմին՝ հարկ է նշել, որ հոդվածի դիսպոզիցիան նախատեսում է օբյեկտիվ կողմի երկլնտրելի գործողություններ: Դրանք են.

1. կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության գալուն նպաստելը,

2. կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան պաշտոնատար անձին կամ նրա մատնանշած անձին փոխանցելու նախաձեռնություն դրսևորելը,

3. կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան փոխանցելու խոստում տալը,

4. կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան փոխանցելը,

5. կաշառք տվողի և ստացողի միջև առկա համաձայնության իրականացմանն այլ կերպ նպաստելը:

Վերոնշյալից բխում է, որ օրենսդիրը վերը քննարկվող հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի դրսևորումները տարանջատելիս, նախ, առանձնացրել է կաշառքի միջնորդության իրականացման փուլերը, դրանք են՝ կաշառքի միջնորդությունը նախքան կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայությունը և կաշառքի միջնորդությունը կաշառք տվողի և ստացողի միջև առկա համաձայնության պայմաններում:

Մասնավորապես, կաշառքի միջնորդությունը նախքան կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայությունը կարող է

⁵ Տե՛ս, նույնը՝ 8-րդ կետը:

դրսևորվել կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության գալուն նպաստելու եղանակով, որը կարող է կատարվել միաժամանակ և՛ կաշառք տվողին, և՛ կաշառք ստացողին միմյանց կապող օղակ հանդիսանալու միջոցով:

Նշված արարքի ճշգրիտ որակման համար անհրաժեշտ է վեր հանել, թե ինչ է նշանակում «համաձայնության գալուն նպաստել» ձևակերպումը, ինչպիսի գործողություններ կարող են ներառված լինել կաշառքի միջնորդությունը նշված եղանակով իրականացնող անձի արարքում: Կարծում ենք, որ որպես կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության գալուն նպաստելուն ուղղված գործողություններ կարելի է առանձնացնել կաշառք տվողի և ստացողի միջև, այսպես կոչված, բանակցությունների իրականացումը կաշառքի առարկայի, դրա չափի, կաշառքի դիմաց կաշառք տվողի ակնկալիքների, կաշառք ստացողի կողմից կատարման ենթակա որոշակի գործողության կամ անգործության վերաբերյալ համաձայնության ձեռքբերմանը նպաստող գործողությունների կատարումը:

Որպես օրինակ կարելի է նշել հետևյալը իրավիճակը.

Ա-ն ցանկանում է ձեռք բերել վարորդական իրավունքի վկայական ապօրինի ճանապարհով, այդ նպատակով դիմում է իր ընկերոջը՝ Բ-ին, ով հանդիսանում է նաև վարորդական իրավունքի վկայական տրամադրելու լիազորություն իրականացնող իրավասու մարմնի աշխատակցի՝ Գ-ի ընկերը, և փոխկապակցված գործողությունների իրականացման միջոցով Բ-ն կապեր է հաստատում է նախնական կերպով կաշառք տալու ցանկություն հայտնած Ա-ի և դրա դիմաց որոշակի ապօրինի գործողություններ իրականացնելու պատրաստակամություն հայտնած Գ-ի միջև՝ այդպիսով հանդես գալով որպես կաշառքի միջնորդ:

Անդրադառնալով կաշառքի միջնորդության մյուս փուլին, այն է՝ կաշառքի միջնորդությունը կաշառք տվողի և ստացողի միջև առկա համաձայնության առկայության պայմաններում, հարկ է նշել, որ օրենսդիրը թվարկել է կաշառքի միջնորդության նշված փուլում դրսևորման մի քանի եղանակներ: Դրանք են՝

1. կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան պաշտոնատար անձին կամ նրա մատնանշած անձին փոխանցելու նախաձեռնություն դրսևորելը.

Նշված դեպքում կաշառքի միջնորդը կաշառք տալու և ստանալու հանցագործությանը ներգրավվում է ոչ թե վերը նշված «բանակցությունների փուլից», այլ նրա դերակատարումը կայանում է նրանում, որ վերջինս կաշառք տվողի և ստացողի միջև կաշառքի առարկան փոխանցելու նախաձեռնություն է դրսևորում այն փուլում, երբ հանցանքի մյուս երկու կողմերը արդեն իսկ եկել են համաձայնության կաշառքի առարկայի, դրա չափի, կաշառքի դիմաց կաշառք տվողի ակնկալիքների, կաշառք ստացողի կողմից կատարման ենթակա որոշակի գործողության կամ անգործության վերաբերյալ, և վերջիններիս պարզապես հարկավոր է միջնորդ անձ, որն ի կատար կաժի համաձայնության ձեռքբերման արդյունքում որոշված կաշառքի առարկայի փոխանցմանն ուղղված նպատակը: Նշված պարագայում անձի գործողությունները որպես կաշառքի միջնորդություն որակելու համար պարտադիր պայման է կաշառքի առարկան պաշտոնատար

անձին կամ նրա մատնանշած անձին **փոխանցելու նախաձեռնություն դրսևորելը**, ինչը նշանակում է, որ կաշառքի միջնորդն ինքն է սեփական նախաձեռնությամբ պատրաստակամություն հայտնում կաշառքի առարկան փոխանցելու, այլ ոչ թե կաշառքի առարկան փոխանցում է որևէ անձի խնդրանքով, հորդորով կամ որևէ այլ եղանակով:

2. կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան փոխանցելու խոստում տալը.

Նշված դեպքում, ի տարբերություն նախորդ կետում քննարկվող՝ կաշառքի միջնորդության օբյեկտիվ կողմի դրսևորման, կաշառքի միջնորդը տալիս է կաշառքի առարկան փոխանցելու խոստում՝ անկախ այն հետագայում փոխանցելու հնարավորությունից: Ավելին՝ սա նշանակում է, որ վերջինս կոռուպցիոն սխեմային ներգրավվում է որևէ այլ անձի նախաձեռնությամբ, որպիսի պայմաններում համապատասխանաբար տալիս է կաշառքի առարկան կաշառք տվողից կաշառք ստացողին փոխանցելու խոստում: Նշված դեպքում ակնհայտ է այն հանգամանքը, որ կաշառքի առարկան փոխանցելու նախաձեռնողականությունը դուրս է կաշառքի միջնորդի կողմից կաշառքի առարկան փոխանցելու խոստում տալուն ուղղված օբյեկտիվ կողմի գործողությունների շրջանակներից, այլ այն ներառում են միմիայն խոստում տալը, ինչը հաջորդում է մեկ այլ անձի կողմից նախաձեռնողականության դրսևորմանը:

3. կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության առկայության դեպքում կաշառքի առարկան փոխանցելը.

Նշված պարագայում կաշառքի միջնորդի դերը կայանում է բացառապես կաշառքի առարկան փոխանցելու մեջ, որևէ այլ գործողություն վերջինիս կողմից չի իրականացվում:

Տվյալ իրավիճակում կարող են ծագել արարքի որակման բազմաթիվ խնդրահարույց իրավիճակներ: Մասնավորապես, բացառապես կաշառքի առարկան փոխանցելու միջոցով կաշառքի միջնորդությունը դժվար տարանջատելի է կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակելու հանցակազմից, քանի որ վերջին դեպքում ևս անձի օժանդակությունը կարող է դրսևորվել՝ կաշառքի առարկան կաշառք տվողից վերցնելով և կաշառք ստացողին փոխանցելով, որպիսի իրավիճակում անհասկանալի է, թե արդյո՞ք անձի արարքը ենթակա է որակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 46-435-րդ կամ 46-436-րդ հոդվածով, թե ՀՀ քրեական օրենսգրքի 437-րդ հոդվածով:

Նշված հիմնախնդրին առավել մանրամասնորեն կանդրադառնանք ստորև՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 46-435-րդ և 46-436-րդ հոդվածների վերլուծության շրջանակներում:

4. կաշառք տվողի և ստացողի միջև առկա համաձայնության իրականացմանն այլ կերպ նպաստելը.

Օրենսդրի կողմից ամրագրված՝ կաշառքի միջնորդության կատարման վերջին եղանակը ևս զերծ չէ խնդրահարույց կողմերից՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ այն նախատեսում է չափազանց լայն ձևակերպում, այն է՝

«առկա համաձայնության իրականացմանն այլ կերպ նպաստելը»: Նախևառաջ, հարկ է նշել, որ վերոհիշյալ ձևակերպումից ակնհայտ է, որ հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի այս դրսևորման պարտադիր պայման է հանդիսանում կաշառք տվողի և ստացողի միջև **համաձայնության առկայությունը**, որպիսի պայմաններում միջնորդի առաքելությունը իր գործողություններով այդ համաձայնության իրականացմանն այլ կերպ նպաստելն է, որը իր մեջ կարող է ներառել կաշառքի միջնորդի ցանկացած գործողություն, որը ուղղված չէ կաշառքի առարկայի փոխանցմանը: Որպես օրինակ կարելի է առանձնացնել կաշառքի միջնորդի կողմից գաղտնի հանդիպման կազմակերպումը կաշառք ստացողի և տվող միջև՝ կաշառքի առարկան վերջինիս կողմից կաշառք ստացողին փոխանցելու նպատակով:

Այնուամենայնիվ, տվյալ իրավիճակում նույնպես բախվում ենք այն խնդրին, թե ի վերջո անձը, կաշառք տվողի կամ ստացողի օգտին որոշակի գործողություններ կատարելով, հանդես է գալիս որպես կաշառքի միջնորդ, թե օժանդակող:

Հատկանշական է այն հանգամանքը, որ կաշառքի միջնորդությունը կաշառքի օժանդակությունից առանձնանում է մեկ առանցքային հատկանիշով՝ կաշառքի միջնորդը հանդես չի գալիս կամ **միայն** կաշառքի տվողի, կամ **միայն** կաշառքի ստացողի կողմից, այլ հանդիսանում է նրանց միջև որպես «կապող օղակ», որի միջոցով վերջիններս ի կատար են ածում կամ փորձում են ի կատար ածել իրենց հանցավոր մտադրությունները: Այսինքն, կաշառքի միջնորդը որոշակի գործողություններ է կատարում կաշառք տվողի և կաշառք ստացողի օգտին՝ նրանց միջև կաշառքի վերաբերյալ համաձայնության գալուն կամ առկա համաձայնության իրագործմանը ցանկացած եղանակով նպաստելու միջոցով:

Այլ կերպ, կաշառքի միջնորդությունը հանդիսանում է օժանդակության յուրահատուկ դրսևորում, քանի որ կաշառքի միջնորդությունը օժանդակություն է և՛ կաշառք տվողին, և՛ կաշառք ստացողին միաժամանակ:

Բացի այդ, կաշառքի միջնորդը, որպես կանոն, շահագրգռված չէ կաշառք ստացողի այն գործողություններով (անգործությամբ), որոնք վերջինս պետք է կատարի կաշառքի դիմաց: Կաշառքի միջնորդը ուղղակիորեն նպաստում է կաշառք տվողի և ստացողի միջև կապերի հաստատմանը, համաձայնության կայացմանը, նա ներկայացնում է այլ անձի/անձանց շահերը, հանդես է գալիս այլ անձի կամ անձանց անունից և/կամ նրանց խնդրանքով:

Ընդ որում, արարքի որակման համար որևէ նշանակություն չունի այն հանգամանքը՝ կաշառքի միջնորդը իր միջնորդական գործառույթների կատարման համար վարձատրություն ստանում է, թե ոչ:

Ավելին, նման իրավիճակներում չափազանց կարևոր է կոռուպցիոն սխեմայի բոլոր դերակատարների, այդ թվում՝ կաշառքի միջնորդի սուբյեկտիվ ընկալումը:

Մասնավորապես, կաշառքի միջնորդության պարագայում միջնորդը իր սուբյեկտիվ ընկալմամբ չի ներկայացնում միայն որևէ մեկ կողմի, նա առավել հաճախ իր սեփական նախաձեռնությամբ ներգրավվում է կոռուպցիոն սխեմաների իրագործմանը և հանդես գալիս որպես երկու կողմերի միջև որևէ

նպատակով միջնորդություն կատարող անձ: Այսինքն, կաշառք տվողին և կաշառք ստացողին վերջինիս անձը հայտնի է: Միջնորդն իր հերթին իր գործողությունների կատարման արդյունքում ճանաչում է ինչպես կաշառք տվողին, այնպես էլ ստացողին, ինչը հնարավոր չէ միանշանակ պնդել կաշառքի օժանդակության պարագայում: Մասնավորապես, եթե կաշառքի միջնորդին իր հանցանքը կատարելիս և միջանկյալ օղակ հանդիսանալիս չի կարող հայտնի չլինել կաշառք տվողի կամ ստացողի անձը, ապա կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակող անձին կարող է հայտնի չլինել, թե ով է կանգնած կոռուպցիոն սխեմայի մյուս կողմում:

Օրինակ՝ կաշառք ստացողին օժանդակող անձը նախապես խոստացել է իրացնել հանցանքի արդյունքում ձեռք բերված առարկան, որպիսի արարքի կատարման նպատակով և դրա արդյունքում կաշառք տվողի անձը վերջինիս համար մնացել է անհայտ: Ակնհայտ է, որ նման իրավիճակում կաշառքի միջնորդության մասին խոսք գնալ չի կարող:

Վերջապես, կարծում ենք, որ հնարավոր են իրավիճակներ, երբ կոռուպցիոն սխեմայում ներգրավված լինեն և՛ կաշառքի միջնորդը, և՛ կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակողը:

Օրինակ՝ Ա-ն ցանկանում է Բ-ին կաշառք փոխանցել վարչական իրավախախտում կատարելու արդյունքում վարչական պատասխանատվությունից ազատվելու համար, որպիսի նպատակի իրագործման մղումով փորձում է կապեր հաստատել Բ-ի մտերիմ անձանցից մեկի՝ Գ-ի հետ, ով Ա-ին օգնելու պատրաստակամություն է հայտնում, նպաստում Ա-ի և Բ-ի միջև կաշառքի շուրջ համաձայնության կայացմանը: Ա-ն կաշառքը փոխանցելու նպատակով գումար չունենալու մասին հայտնում է իր ընկերոջը՝ Դ-ին՝ ներկայացնելով իրավիճակը: Դ-ն, իր հերթին, առաջարկում է գումար տրամադրել Ա-ին, որպեսզի վերջինս իրագործի իր հանցավոր նպատակը և կաշառքը փոխանցի Բ-ին:

Վերը նշված իրավիճակում Գ-ի արարքը ենթակա է որակման որպես կաշառքի միջնորդություն, իսկ Դ-ի արարքը՝ որպես կաշառք տալուն օժանդակություն՝ միջոցներ տրամադրելու եղանակով:

2. Կաշառք տալուն օժանդակելու հանցակազմի դրսևորման առանձնահատկությունները.

Հոդվածի առարկան հանդիսացող հիմնահարցի՝ կաշառքի միջնորդության և կաշառք տալուն օժանդակելու հանցատեսակների տարանջատման տեսանկյունից հարկ ենք համարում վերլուծության ենթարկել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածով ամրագրված՝ օժանդակողի հասկացությունը, կաշառք տալու օժանդակության դրսևորման առանձնահատկությունները:

Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածը սահմանում է օժանդակողի հասկացությունը, այն է՝

1. այն անձը, որը հանցագործությանը նպաստել է խորհուրդներով, ցուցումներով, տեղեկություններ կամ միջոցներ, գործիքներ տրամադրելով կամ խոչընդոտները վերացնելով,

2. այն անձը, որը նախապես խոստացել է պարտակել հանցագործին, հանցագործության միջոցները կամ գործիքները, հանցագործության հետքերը կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված առարկաները,

3. այն անձը, որը նախապես խոստացել է ձեռք բերել կամ իրացնել այդպիսի առարկաները,

4. այն անձը, որը մեկ ուրիշին դրդել է օժանդակության,

5. այն անձը, որը նախապես համաձայնություն է տվել մասնակցելու հանցագործությանը որպես համակատարող, սակայն մյուս համակատարողի կողմից հանցանքը կատարելու ընթացքում, անմիջականորեն չմասնակցելով հանցանքի կատարմանը, իր ներկայությամբ ամրապնդել է կատարողի՝ հանցանք կատարելու վճռականությունը,

6. այն անձը, որը օժանդակել է հանցագործությանն այնպիսի անձի միջոցով, որն օրենքի ուժով ենթակա չէ քրեական պատասխանատվության կամ գործել է անզգուշությամբ,

7. այն անձը, որը հատուկ սուբյեկտի դրդմամբ կատարել է հատուկ սուբյեկտով հանցագործության օբյեկտիվ կողմը, որի սուբյեկտ ինքը չի համարվում, կամ հատուկ սուբյեկտի հետ համատեղ մասնակցել է հատուկ սուբյեկտով հանցագործության օբյեկտիվ կողմի կատարմանը, եթե բացակայել են սույն օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 4-րդ, 5-րդ կամ 6-րդ մասով նախատեսված պայմանները, որոնց ուժով անձը հատուկ սուբյեկտով հանցագործության օժանդակող չի համարվում:

Ինչպես կարելի է նկատել, օրենսդիրը սպառնիչ թվարկել է այն եղանակները և միջոցները, որոնցով օժանդակողը մասնակցում է հանցագործությանը: Օրենքում չնշված այլ եղանակներով կամ միջոցներով օժանդակությունը բացառվում է: Օժանդակությունը սուբյեկտիվ կողմից դրսևորվում է դիտավորությամբ. հանցավորը գիտակցում է, որ ինքը մասնակցում է կատարողի կողմից իրականացվող հանցագործությանը, և դա նրա նպատակն է:

Քրեական իրավունքի որոշ տեսաբաններ⁶ օժանդակությունը բաժանում են երկու տեսակի՝

1) ինտելեկտուալ օժանդակություն,

2) ֆիզիկական օժանդակություն:

Ինտելեկտուալ օժանդակությունը դրսևորվում է խորհուրդներ, ցուցումներ կամ տեղեկություններ տալով: Խորհուրդներով օժանդակողը կատարողի մոտ առաջացնում է վճռականություն՝ հանցանքն ավելի հաջող կատարելու համար: Այս առումով օժանդակողը խորհուրդ է տալիս ինչպես նախապատրաստվել հանցագործությանը, ինչ միջոց կամ գործիք ընտրել, հանցանքն օրվա որ ժամին կատարել և այլն: Խորհուրդը կարող է վերաբերել ինչպես ամբողջ հանցագործությանը, այնպես էլ նրա առանձին հատկանիշներին (կատարման եղանակին, ժամանակին, հետքերը թաքցնելուն, գործիքին և այլն):

⁶ Տես, Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Ընդհանուր մաս,(վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2012թ.

Ցուցումներ տալը, ըստ էության, նման է խորհուրդներ տալուն, սակայն եթե խորհուրդ տալու նախաձեռնողը, որպես կանոն, կատարողն է, ապա ցուցումներ տալու նախաձեռնողը կարող է լինել օժանդակողը:

Ցուցում տալը, որպես կանոն, վերաբերում է հանցագործության կոնկրետ հատկանիշին և, կարծես թե, պարտադիր է կատարողի համար, իսկ խորհուրդը կարող է ընդունվել, կամ ոչ:

Խորհուրդը, ցուցումը կամ տեղեկատվությունը կարող են տրվել ինչպես բանավոր, այնպես էլ գրավոր կամ կապի միջոցներով:

Ինչպես նշվեց, ինտելեկտուալ օժանդակություն է համարվում նաև նախապես խոստացված պարտականւմը, որը կատարողի մոտ առաջացնում է հաստատականություն հանցանքը կատարելու համար՝ անկախ նրանից, այդ խոստումը հետագայում կատարվում է, թե՞ ոչ: Պետք է իմանալ, որ օժանդակություն է ոչ թե պարտականւմը, այլ դրա խոստումը: Խոստումը կարող է դրսևորվել ոչ միայն խոսքով, այլև որոշակի վարքագծով (օրինակ, անձը պարբերաբար նույն անձից ձեռք է բերում (գնում է) գույք, որի հափշտակված լինելն ինքը գիտակցում է):

Ընդ որում, եթե օժանդակողը մինչև հանցագործության ավարտը համագործակցում է կատարողի հետ հանցագործության օբյեկտիվ կողմն իրականացնելու համար, նրա արարքը պետք է դիտել որպես համակատարում: Այդ դեպքում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի վրա հղում չի կատարվում: Ինտելեկտուալ օժանդակություն է նաև, եթե անձը նախապես համաձայնություն է տվել մասնակցելու հանցագործությանը որպես համակատարող, սակայն մյուս համակատարողի կողմից հանցանքը կատարելու ընթացքում, անմիջականորեն չմասնակցելով հանցանքի կատարմանը, իր ներկայությամբ ամրապնդել է կատարողի՝ հանցանք կատարելու վճռականությունը:

Հատկանշական է այն հանգամանքը, որ ինտելեկտուալ օժանդակության պարագայում կաշառք տվողին կամ ստացողին խորհուրդներ, ցուցումներ տալով, տեղեկատվություն տրամադրելով կաշառք տալու կամ ստանալու հանցագործությանը նպաստելը անհրաժեշտ է տարանջատել կաշառքի միջնորդի կողմից կաշառքի շուրջ կաշառք տվողի և ստացողի միջև համաձայնության գալուն նպաստելու հանցագործությունից: Որպես տարանջատման կարևոր հատկանիշ կարելի է վկայակոչել այն, որ օժանդակողը խորհուրդներ կամ ցուցումներ կամ տեղեկատվություն է տրամադրում կամ կաշառք ստացողին կամ տվողին, իսկ կաշառքի միջնորդը նշված գործողությունները կարող է կատարել, օրինակ, կաշառքի շուրջ բանակցությունների ընթացքում, երբ փորձում է երկու կողմերի միջև համաձայնության մթնոլորտ ձևավորել:

Ինչ վերաբերում է ֆիզիկական օժանդակությանը, ապա այն արտահայտվում է նրանում, որ օժանդակողը կատարողին տրամադրում է միջոցներ կամ գործիքներ կամ վերացնում է խոչընդոտները:

Փաստորեն նշված արարքները հեշտացնում են հանցագործության օբյեկտիվ կողմի իրականացումը. կատարողը տրամադրված միջոցով կամ գործիքով հնարավորություն է ստանում հասնել իր հանցավոր նպատակին: Խոչընդոտն այն ար-

գելքն է, որը կարող է խանգարել հանցագործությանը: Խոչընդոտը վերացնել նշանակում է վերացնել այն արգելքը, որը կարող է խանգարել կատարողին իր հանցավոր նպատակները իրականացնելիս: Խոչընդոտները վերացնելը կարող է դրսևորվել բազմազան ձևերով:

Օրինակ՝ եթե որոշակի իրավիճակում կաշառքի փոխանցման համար նախատեսվող տարածքում առկա են տեսանկարահանում իրականացնող սարքեր, և կաշառք ստացողի համար նշված հանգամանքը հանդիսանում է հանցանքի կատարմանը խոչընդոտ, ապա կաշառք տվողին օժանդակողը, նախապես ապամոնտաժելով տեսանկարահանող սարքերը այն վայրում, որտեղ նախատեսվում է կաշառք ստացողին կաշառքի առարկայի փոխանցումը, ապա այդ անձի արարքը ենթակա է որակման որպես խոչընդոտներ վերացնելու եղանակով կաշառք տվողին օժանդակություն:

Անձի արարքը կարող է որակվել որպես կաշառք ստանալու օժանդակություն այն դեպքում, երբ կաշառքի առարկան ստացողին պետք է տրվի բանկային փոխանցման եղանակով, մինչդեռ կաշառք ստացողը չունի բանկային հաշիվ, կամ չի ցանկանում, որպեսզի այդ փոխանցումն արտացոլվի իր ֆինանսական գործառնություններում, որպիսի պայմաններում կաշառք ստացողի ընկերը նրան է տրամադրում իր բանկային հաշվեհամարը, իսկ գումարը փոխանցելուց հետո այն կանխիկացնում և տալիս է կաշառք ստացողին՝ այդ կերպ օժանդակելով վերջինիս: Հարկ է փաստել նաև, որ նկարագրված վերջին դեպքում կաշառք ստացողի արարքում կարող է քննարկվել նաև հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքն օրինականացնելու հանցակազմի առկայության հարցը:

Ընդ որում, ֆիզիկական օժանդակություն կարող են համարվել նաև այդ դեպքերը, երբ անձը նախապես խոստացել է պարտակել հանցագործին, հանցագործության միջոցները կամ գործիքները, հանցագործության հետքերը կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված առարկաները, կամ նախապես խոստացել է ձեռք բերել կամ իրացնել այդպիսի առարկաները:

ՀՀ քրեական նոր օրենսգիրքը նախատեսում է օժանդակության ևս չորս դրսևորում: Դրանք են.

1. անձը մեկ ուրիշին դրդել է օժանդակության.

Որպես օրինակ կարելի է նշել այն դեպքը, երբ Ա-ն նախապես տրված խոստումը իրագործելու նպատակով, համոզելու եղանակով դրդում է Բ-ին վերացնել կաշառքի փոխանցման մասին վկայող ձայնագրությունները (պարտակել հանցանքը և այն կատարած անձին):

2. նախապես համաձայնություն է տվել մասնակցելու հանցագործությանը որպես համակատարող, սակայն մյուս համակատարողի կողմից հանցանքը կատարելու ընթացքում, անմիջականորեն չմասնակցելով հանցանքի կատարմանը, իր ներկայությամբ ամրապնդել է կատարողի՝ հանցանք կատարելու վճռականությունը.

3. օժանդակել է հանցագործությանն այնպիսի անձի միջոցով, որն օրենքի ուժով ենթակա չէ քրեական պատասխանատվության կամ գործել է անզգուշությամբ (միջնորդավորված կատարում)։

4. հատուկ սուբյեկտի դրդմամբ կատարել է հատուկ սուբյեկտով հանցագործության օբյեկտիվ կողմը, որի սուբյեկտ ինքը չի համարվում, կամ հատուկ սուբյեկտի հետ համատեղ մասնակցել է հատուկ սուբյեկտով հանցագործության օբյեկտիվ կողմի կատարմանը, եթե բացակայել են սույն օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 4-րդ, 5-րդ կամ 6-րդ մասով նախատեսված պայմանները, որոնց ուժով անձը հատուկ սուբյեկտով հանցագործության օժանդակող չի համարվում։

Նշված դեպքում առանցքային նշանակություն ունի այն հանգամանքը, որ կաշառք ստանալու հանցակազմը պահանջում է հատուկ սուբյեկտի առկայություն, այսինքն, հատուկ սուբյեկտի որակական հատկանիշները չունեցող անձի կողմից կաշառք ստանալը կարող է որակվել միայն որպես կաշառք ստանալու օժանդակություն, եթե հատուկ սուբյեկտ չհանդիսացող անձը այն կատարել է հատուկ սուբյեկտի հետ համատեղ կամ վերջինիս դրդմամբ։

Ինչպես կարելի է նկատել, կաշառք տալու կամ ստանալու օժանդակության պարագայում օժանդակողը հանդես է գալիս կա՛մ կաշառք ստացողի, կա՛մ կաշառք տվողի կողմից, նրա օգտին կատարում օժանդակողին վերագրվող գործողություններ։ Ընդ որում, հատկանշական է, որ օժանդակության նախաձեռնությունը հիմնականում չի բխում օժանդակողից, վերջինս, ի տարբերություն կաշառքի միջնորդի, որպես կանոն, չի դրսևորում որևէ նախաձեռնողականություն։

Այս առումով խնդրահարույց է այն իրավիճակը, երբ կաշառքի միջնորդը չի դրսևորում նախաձեռնողականություն, այլ պարզապես կաշառքի առարկան փոխանցում է կաշառք ստացողին։ Հարց է ծագում, թե ինչ եղանակով է հնարավոր նշված արարքը տարանջատել կաշառք տվողին օժանդակությունից, երբ օժանդակողը խոչընդոտներ վերացնելու եղանակով կաշառքի առարկան փոխանցում է կաշառք ստացողին, որպեսզի հանցանքը չբացահայտվի և հաջողությամբ, առանց խոչընդոտների ավարտին հասցվի։

Վերը քննարկվածի համատեքստում հետաքրքրական է նաև կաշառքի միջնորդության հանցատեսակի վերաբերյալ Ռուսաստանի Դաշնության իրավական աղբյուրներում առկա տեսակետները։

Մասնավորապես, Ռուսաստանի Դաշնության Գերագույն դատարանի պլենումի՝ 2019 թվականի դեկտեմբերի 24-ի թիվ 59 որոշման մեջ արտացոլված է հետևյալ տեսակետը. «(...) Ռուսաստանի Դաշնության Գերագույն դատարանի պլենումը արձանագրում է, որ կաշառակերության և այլ կոռուպցիոն հանցագործությունների դեպքում միջնորդությունը կաշառքի ուղղակի փոխանցումն է կամ կոռուպցիոն հանցագործությունների իրագործմանն ուղղված այլ օգնությունը (օժանդակությունը)՝ փարբեր միջնորդական գործառույթներ կատարելու եղանակով, օրինակ՝ բանակցություններ կամ հանդիպումներ կազմակերպելը, անհրաժեշտ տեղեկատվության ստացումը և փոխանցումը

կաշառք տվողին և ստացողին, հանցավոր գործարքի բոլոր մասնակիցների գործողությունների անվտանգության և գաղտնիության ապահովումը, կաշառքի տեսակի և չափի համաձայնեցման հարցում աջակցությունը: Նման պարագայում և՛ դրդչությունը, և՛ օժանդակությունը ընդգրկվում են կաշառքի միջնորդության հանցագործության օբյեկտիվ կողմի գործողություններում (...):»⁷

Այսինքն, ստացվում է, որ Ռուսաստանի Դաշնության Գերագույն դատարանի պլենումի որոշման շրջանակներում արձանագրվել է այն տեսակետը, որ կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակելու հանցակազմերը ամեն պարագայում ներառված են կաշառքի միջնորդության հանցանքի դիսպոզիցիայում և որպես առանձին հանցանք չպետք է որակվեն, ինչի հետ միանշանակորեն համաձայնել հնարավոր չէ, և հակառակի մասին հիմնավորումները արդեն իսկ ներկայացվել են սույն ուսումնասիրության շրջանակներում:

Ամփոփելով պետք է արձանագրել, որ նշված արարքների տարանջատման համար, ի թիվս վերոգրյալի, առանցքային է հանդիսանում հանցավորի ներգրավվածության աստիճանի, հանցանքի կատարման շարժառիթների, հանցավորի դերակատարության բացահայտումը կոնկրետ քրեական վարույթի շրջանակներում: Սույն ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ կաշառքի միջնորդը հանցանքի կատարման մեջ ունի առավել խորքային դերակատարում, հանցանքն ավարտին հասցնելու հարցում առավել մեծ շահագրգռվածություն, կոռուպցիոն սխեմաներում առավել մեծ ներգրավվածություն: Ուստի, օրենսդրի կողմից կաշառքի միջնորդության հանցագործության նկատմամբ որդեգրված պատժողական քաղաքականությունը և ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված չափազանց մեղմ պատժատեսակները և պատժաչափերը անհասկանալի են և հակասում են նշված արարքի հանրային վտանգավորության և լատենտության մասին վկայող ցուցանիշներին:

Մասնավորապես, ներկայիս օրենսդրական կարգավորումների պայմաններում բախվում ենք մի իրավիճակի, երբ կոռուպցիոն սխեմայում ընդգրկված և դրանում ակտիվ դերակատարում ունեցող սուբյեկտը՝ կաշառքի միջնորդը, որը իր նախաձեռնությամբ նպաստում է կաշառք տվողի և ստացողի միջև առանձնապես խոշոր չափերի կաշառքի փոխանցման շուրջ առկա համաձայնության իրականացմանը, ենթարկվում է քրեական պատասխանատվության միջին ծանրության հանցանքի կատարման համար, իսկ առանձնապես խոշոր չափերի կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակող անձը՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցանքի կատարման համար:

Կարծում ենք, որ օրենսդրի կողմից վերը նշված արարքների համար նախատեսված պատժատեսակները խիստ անհամապատասխան են դրանց հանրային վտանգավորությանը և բնույթին, որպիսի պայմաններում առավել նպատակահարմար կլինի խստացնել կաշառքի միջնորդության համար ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված պատժաչափերը:

⁷ Տե՛ս, <https://cyberleninka.ru/article/n/posrednichestvo-vo-vzyatochnichestve-ponyatie-problemy-i-profilaktika/viewer> էլեկտրոնային կայքի հղումը:

Եզրակացություն

Վերը քննարկված իրավանորմերի վերլուծության արդյունքում ամփոփելով վերոգրյալը՝ կարելի է կատարել հետևյալ եզրահանգումները.

✓ Որպես կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակելու և կաշառքի միջնորդության հանցակազմերի տարանջատման ուղենիշ կարելի է առանձնացնել նշված հանցատեսակների տարանջատման հետևյալ առանձնահատկությունները.

▪ կաշառքի միջնորդը հանցանքի կատարման մեջ ունի առավել խորքային դերակատարում, հանցանքի ավարտին հասցնելու հարցում առավել մեծ շահագրգռվածություն, կոռուպցիոն սխեմաներում առավել մեծ ներգրավվածություն,

▪ կաշառք տալու կամ ստանալու օժանդակության պարագայում օժանդակողը հանդես է գալիս կա՛մ կաշառք ստացողի, կա՛մ կաշառք տվողի կողմից, նրա օգտին կատարում օժանդակողին վերագրվող գործողություններ, մինչդեռ, կաշառքի միջնորդը հանդես չի գալիս կա՛մ **միայն** կաշառքի տվողի, կա՛մ **միայն** կաշառքի ստացողի կողմից, այլ հանդիսանում է նրանց միջև որպես «կապող օղակ», որի միջոցով վերջիններս ի կատար են ածում կամ փորձում են ի կատար ածել իրենց հանցավոր մտադրությունները, այսինքն, կաշառքի միջնորդը որոշակի գործողություններ է կատարում կաշառք տվողի և կաշառքի ստացողի օգտին՝ նրանց միջև կաշառքի վերաբերյալ համաձայնության գալուն կամ առկա համաձայնության իրագործմանը ցանկացած եղանակով նպաստելու միջոցով,

▪ կարևոր է կոռուպցիոն սխեմայի բոլոր դերակատարների, այդ թվում՝ կաշառքի միջնորդի սուբյեկտիվ ընկալումը: Մասնավորապես, կաշառքի միջնորդության պարագայում միջնորդը իր սուբյեկտիվ ընկալմամբ չի ներկայացնում միայն որևէ մեկ կողմի, նա առավել հաճախ իր սեփական նախաձեռնությամբ ներգրավվում է կոռուպցիոն սխեմաների իրագործմանը և հանդես գալիս որպես երկու կողմերի միջև որևէ նպատակով միջնորդություն կատարող անձ: Այսինքն, կաշառք տվողին և կաշառք ստացողին վերջինիս անձը հայտնի է, միջնորդն իր հերթին իր գործողությունների կատարման արդյունքում ճանաչում է ինչպես կաշառք տվողին, այնպես էլ ստացողին, ինչը հնարավոր չէ միանշանակ պնդել կաշառքի օժանդակության պարագայում: Մասնավորապես, եթե կաշառքի միջնորդին իր հանցանքը կատարելիս և միջանկյալ օղակ հանդիսանալիս չի կարող հայտնի չլինել կաշառք տվողի կամ ստացողի անձը, ապա կաշառք տալուն կամ ստանալուն օժանդակող անձին կարող է հայտնի չլինել, թե ով է կանգնած կոռուպցիոն սխեմայի մյուս կողմում,

▪ վերջապես, օրենսդիրը սպառիչ կերպով նշել է կաշառքի միջնորդության հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի երկրնորտելի բոլոր գործողությունները, և կարծում ենք, որ դրանց շրջանակներից դուրս ցանկացած արարք, որը կրում է կաշառք տվողին կամ ստացողին իր հանցանքը կատարելու և ավարտին հասցնելու հարցում աջակցելու նպատակ, ենթակա է որակման որպես օժանդակություն:

✓ Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ կաշառքի միջնորդը հանցանքի կատարման մեջ ունի առավել խորքային դերակատարում, հանցանքի ավարտին հասցնելու հարցում առավել մեծ շահագրգռվածություն, կոռուպցիոն սխեմաներում առավել մեծ ներգրավվածություն, ուստի, օրենսդրի կողմից կաշառքի միջնորդության հանցագործության նկատմամբ որդեգրված պատժողական քաղաքականությունը և ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված չափազանց մեղմ պատժատեսակները և պատժաչափերը հակասում են նշված արարքի հանրային վտանգավորության և լատենտության մասին վկայող ցուցանիշներին, որպիսի պայմաններում, կարծում ենք, որ կաշառքի միջնորդության հանցագործության համար ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված պատժաչափերը անհրաժեշտ է խստացնել:

Գրականության ցանկ (reference list, список литературы)

1. ՀՀ քրեական օրենսգիրք.
RA, Criminal Code.
2. 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված և 2022 թվականի հուլիսի 1-ին ուժը կորցրած ՀՀ քրեական օրենսգիրք.
Criminal Code of the Republic of Armenia, adopted on April 18, 2003 and repealed on July 1, 2022
3. Уголовная ответственность за посредничество во взяточничестве. Шафорост, Виктор Александрович. - М., 2013. - С. 79-98.
Criminal liability for mediation in bribery. Shaforost, Viktor Aleksandrovich. - М., 2013. - P. 79-98.
4. Криминологическая характеристика взяточничества в органах государственной власти, Брякин, Николай Николаевич- М., 2010. - С. 153-167.
Criminological characteristics of bribery in government bodies, Bryakin, Nikolai Nikolaevich - М., 2010. - P. 153-167.
5. Уголовно-правовая борьба со взяточничеством, Яковенко, Елена Владимировна, М., 2004.
Criminal-legal fight against bribery, Yakovenko, Elena Vladimirovna, М., 2004.
6. Борьба со взяточничеством как коррупционным преступлением в современной России: уголовно-правовые и криминологические аспекты, Подгрушный, Михаил Александрович, М., 2014.
The fight against bribery as a corruption crime in modern Russia: criminal-legal and criminological aspects, Podgrushny, Mikhail Aleksandrovich, М., 2014.
7. Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации, Моисеенко, Михаил Иванович, М., 2014.
Mediation in bribery: criminal-legal characteristics and issues of qualification, Moiseenko, Mikhail Ivanovich, М., 2014
8. Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2012թ.
Criminal law of the Republic of Armenia. Special part (sixth edition with amendments and additions), Yerevan State University, Yerevan. YSU Publishing House, 2012
9. Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Ընդհանուր մաս,(վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2012թ.:
Criminal law of the Republic of Armenia. General part (sixth edition with amendments and additions), Yerevan State University, Yerevan. YSU Publishing House, 2012.

Sona Margaryan

Prosecutor at the Department of Supervision over Legality of Pre-trial Proceedings in the RA Anti-Corruption Committee of the Prosecutor General's Office of the Republic of Armenia, Degree applicant of the Department of Criminal Law, Faculty of Law, Yerevan State University

**CERTAIN FUNDAMENTAL ISSUES RELATED TO APPLICABILITY,
AS WELL AS DISTINGUISHMENT OF SUCH CRIMES AS
MEDIATION IN BRIBERY AND AIDING BRIBERY⁸**

Abstract

The given article concerns the analysis of the articles of the previous and current edition of Criminal Codes of the Republic of Armenia, that provide criminal liability for aiding bribery, as well as for mediation of bribery. In particular, the article analyzes the object, subject, objective and subjective sides of the mentioned crimes, and examines the contradictory approaches to the application of the mentioned crimes. The new Criminal Code of the Republic of Armenia defines both new ways of manifesting assistance as a type of complicity, as well as new types of alternative actions that reflect the objective side of bribery mediation, however, currently, because of the short time application of the new legislation, which leads to not so rich practical experience, there are numerous disagreements on the application of the mentioned norms, the differentiation of the crimes of bribery mediation and assistance in giving bribes, which were examined by the author, as a result of which the author made relevant recommendations.

Keywords: giving, promising, offering or providing a bribe; assisting in giving a bribe; mediation of bribery; facilitating in reaching agreement; taking the initiative to transfer the bribe to an official or a person indicated by him; in the event of an agreement between the briber and the recipient; promising to transfer the bribe, transferring it, otherwise facilitating the implementation of the agreement between the briber and the recipient.

⁸ The article was presented on 13.05.2025 and was reviewed on 10.06.2025.

Сона Маркарян

*Прокурор управления по надзору за законностью досудебного производства в
Антикоррупционном комитете Республики Армения Генеральной
прокуратуры Республики Армения, Соискатель кафедры уголовного права
юридического факультета Ереванского государственного университета*

НЕКОТОРЫЕ ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ПРИМЕНИМОСТИ, А ТАКЖЕ РАЗЛИЧИЮ ТАКИХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, КАК ПОСРЕДНИЧЕСТВО ВО ВЗЯТОЧНИЧЕСТВЕ И ПОСОБНИЧЕСТВО ВО ВЗЯТОЧНИЧЕСТВЕ⁹

Абстракт

В данной статье анализируются статьи предыдущей и действующей редакции Уголовного кодекса Республики Армения, предусматривающие уголовную ответственность за пособничество во взяточничестве, а также за посредничество во взяточничестве. В частности, в статье анализируются объект, субъект, объективные и субъективные стороны указанных преступлений, рассматриваются противоречивые подходы к применению указанных преступлений. Новый Уголовный кодекс Республики Армения определяет как новые способы проявления содействия как вида соучастия, так и новые виды альтернативных действий, отражающие объективную сторону посредничества во взяточничестве, однако в настоящее время из-за непродолжительного срока применения нового законодательства, что приводит к не столь богатому практическому опыту, существуют многочисленные разногласия по применению указанных норм, различию преступлений посредничества во взяточничестве и содействия в даче взятки, которые были рассмотрены автором, в результате чего автором были даны соответствующие рекомендации.

Ключевые слова: дача, обещание, предложение или предоставление взятки; содействие в даче взятки; посредничество во взяточничестве; содействие достижению соглашения; проявление инициативы в передаче взятки должностному лицу или указанному им лицу в случае наличия соглашения между взяткодателем и взятокополучателем; обещание передать взятку, ее передача, иное содействие реализации соглашения между взяткодателем и взятокополучателем.

⁹ Статья была представлена 13.05.2025 и прошла рецензирование 10.06.2025.